

אביגיל הלר

שה"מ, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

סימה קגן

המחלקה לפרחים וצמחי נוי, מנהל המחקר החקלאי

פבלו צ'רקסקי

מנהל משתלת גילת, קק"ל

מושיקו רז

גנני נוי, קיבוץ פלמחים

עמוס בן-לב

גנני נוי, קיבוץ פלמחים

ציטוט מומלץ

הלר א, קגן ס, צ'רקסקי פ ואחרים. 2011. אתגרי הגינון בקרבת החוף. *אקולוגיה וסביבה* 2(2): 93-94.

צילום: אביגיל הלר | תחת בעל צורת גידול דמוית דגל הפונה בכיוון הנגדי לים | צילום: אביגיל הלר

אתגרי הגינון בקרבת החוף

בקצרה

גיליון קיץ 2011 / כרך 2(2)

1 במאי, 2011

יישובים רבים הממוקמים לאורך רצועת החוף בארץ מושפעים מהקרבה לחוף ומהתנאים השוררים בו. רצועת החוף בארץ מתאפיינת ברוחות המנשבות ממערב למזרח ונושאות מלח מן הים, בקיץ חם ונטול גשמים, בקרינה גבוהה, ובקרקע ענייה במים זמינים ובחומרי מזון. תנאים אלו יוצרים לצמחים בית גידול בעייתי. בצמח נפגעים פצעים בשל גרגרי החול המשתפשים בו והמאפשרים חדירת רסס מלוח שצורב את נוף הצמח, במיוחד בצד הפונה לים. הצמחים שנפגעים יותר הם בדרך כלל גבוהים (מעל 50-100 ס"מ) כי הרוח חזקה יותר ככל שמתרחקים מפני הקרקע, וכתוצאה מכך מתקבלת צורת גידול דמוית דגל או "זנב שועל" בכיוון הנגדי לים. עיקר הנזק נגרם לצמחים הנמצאים במרחק של עד 150 מטר מן הים.

מסיבות אלה קיים קושי למצוא צמחים מצלים לאזור החוף, וקיים קושי ביצירת גנים מעניינים ומגוונים. בגנים רבים הסמוכים לשפת הים הגינון דל ומבוסס על דקלים, על מדשאות ועל מספר מועט של צמחים שרועים. חוסר הגיוון בגנים אלו בולט במיוחד, מכיוון שאזורים רבים הסמוכים לשפת הים משמשים כאתרי תיירות.

על פי נתונים ממחקרם של Lomas ו-Gat^[2] וממידע שהצטבר במהלך השנים בגינון באזורים שונים כגון חופי תל-אביב או אשקלון, מבדילים בין צמחים לפי מידת עמידותם לתנאי הסביבה בחוף הים. צמחים הגדלים בשטח חשוף במרחק של עד 50 מטר משפת הים מוגדרים כ'צמחי קו ראשון', צמחים הגדלים במרחק 50-100 מטר משפת הים מוגדרים כ'צמחי קו שני', וצמחים הגדלים במרחק 100-150 מטר מוגדרים כ'צמחי קו שלישי'.

כדי להעשיר את מגוון הצמחים שיכולים לגדול סמוך לשפת הים, הוקמה בפלמחים בשנת 1998 חלקת מעקב בקרקע חולית. בחלקה נבחנו צמחים שנראו כבעלי פוטנציאל לגידול סמוך לחוף הים, ונערך אחריהם מעקב במשך שש שנים. מהאביב עד הסתיו הושקו רוב מיני הצמחים באמצעות טפטפות ב-5 ליטר מים לשבוע (השקיה שופעת של כ-180 ליטר לשנה). בחלקה נשתלו מיני צמחים הגדלים בארץ מוצאם בתנאי חוף ים או בתנאים קשים. לא נבחרו מינים שהיה חשש שיהפכו לפולשניים.

נבחנו 68 צמחים, ו-39 מינים מתוכם הראו התאמה לתנאי רסס ים. הם שמרו על עלווה חיונית לאורך מרבית חודשי השנה, חלקם פרחו תקופות ממושכות, והם חנטו פירות. עם זאת, רק 5 מתוך 39 מיני הצמחים שהראו התאמה הצליחו בקו הראשון, ו-8 נוספים הצליחו בקו השני (טבלה 1). רוב הצמחים הללו הם צמחים נמוכים. המינים היחידים שעשויים לתפקד כעצים נמוכים

– קוקולובה ענבית (*Coccoloba uvifera*) והיביסקוס טילייתי 'סתריה' (*Hibiscus tiliaceus 'Sitriya'*) – לא הצליחו לממש את מלוא פוטנציאל הגובה שלהם. למרות זאת הומלץ ההיביסקוס לתנאים של קו שני. בין הצמחים שנבחנו היו שבעה מינים וזנים מהסוג לבן-עלה (*Leucophyllum*), שחלקם הצליחו בתנאי קו שלישי ואחרים כשלו. לבן-עלה שיחני 'קומפקטום' (*Leucophyllum frutescens 'Compactum'*) היה המוצלח שבהם. המראה שלו נאה לאורך מרבית חודשי השנה והוא גם פורח בשפע מיוני עד נובמבר. לא נמצא מתאם בין מיני צמחים הגדלים בהצלחה לאורך החוף בארצות אחרות לבין הצלחתם בתנאי החוף בישראל.

חוף פלמחים הוא חוף נוח יחסית כיוון שהצמחים נשתלו במפרץ מוגן ומוגבה. אם שותלים צמחים במקומות שהתנאים בהם קשים יותר, יש להתייחס לרשימת הצמחים שהצליחו בפלמחים בהסתייגות המתאימה, כלומר כהמלצה לבדיקה בלבד. מסיבה זו, צמחים שהצליחו בפלמחים בתנאי קו שני, מומלצים לתנאי קו שלישי. דו"ח מורחב ממחלקת התצפית מוצג באתר משרד החקלאות ופיתוח הכפר^[1]. מידע על צמחי חוף ים יפורסם בקרוב גם כחוברת בהוצאת משרד החקלאות ופיתוח הכפר.

טבלה 1. מיני צמחים שנמצאו כמתאימים לתנאי רסס ים

שם לטיני	שם עברי	קו ראשון
<i>Chrysanthemoides incana</i> <i>Atriplex portulacoides</i> (<i>Halimolobos portulacoides</i>) <i>Lampranthus productus</i> <i>Limonium arborescens</i> <i>Plectranthus neochilus</i>	חרציתן מאפיר מלוח רגלני (מלוחית הרגלה) נציץ סגול ערעד עצי פלקטרונוס שפתיני	צמחי כיסוי ופרחים (בני שיח, עשבונניים, משחרעים)
		קו שני
<i>Coccoloba uvifera</i>	קוקולובה ענבית	עץ/שיח
<i>Hibiscus tiliaceus 'Sitriya'</i> <i>Sophora tomentosa</i> <i>Scaevola sericea</i> <i>Carissa macrocarpa 'Boxwood Beauty'</i> <i>Carissa macrocarpa 'Green Carpet'</i>	היביסקוס טילייתי 'סתריה' סופורה לבידה סקבולה משיינית קריסה גדולת-פרי 'בוקסווד ביוטי' קריסה גדולת-פרי 'ג'רין קרפט'	שיחים
<i>Osteospermum oppositifolium</i> <i>Limoniastrum monopetalum</i>	גרמית ניגודית לימונית סיני (בן-ערעד פשוט)	צמחי כיסוי ופרחים (בני שיח, עשבונניים, משחרעים)

טבלה 1

מיני צמחים שנמצאו כמתאימים לתנאי רסס ים

מקורות

1. [אתר משרד החקלאות](#). נצפה 20 בפברואר 2011.
2. Lomas J and Gat Z. 1967. The effect of windborne salt on citrus production near the sea in Israel. *Agriculture Meteorology* 4: 415-425